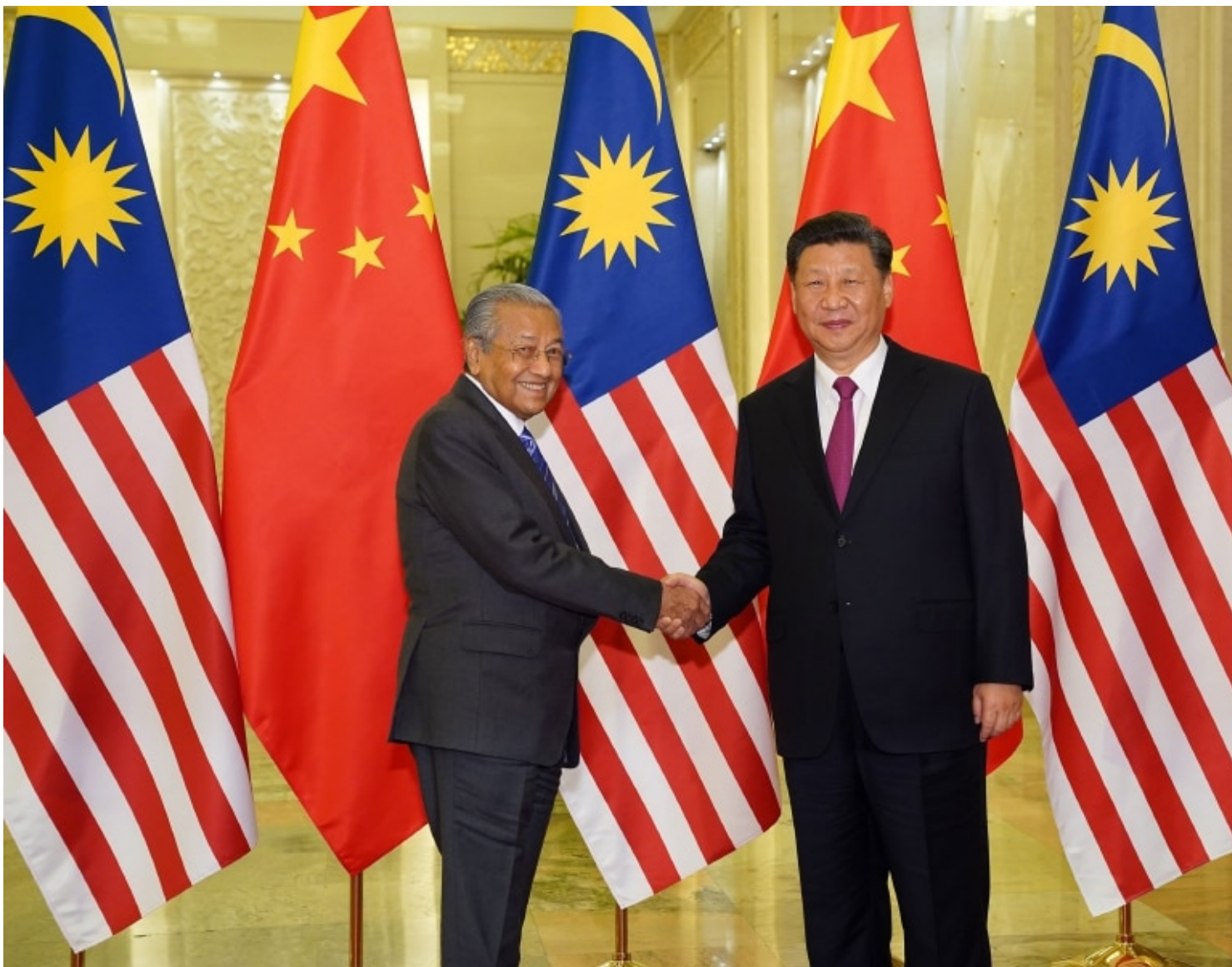

Sau khi Thủ tướng Mahathir lên nắm quyền (tháng 5/2018), đã có những nghi ngờ thực sự về việc thực hiện các siêu dự án Trung Quốc tại Malaysia. Tuy nhiên, trong chuyến thăm thứ 2 của Mahathir tới Trung Quốc vào tháng 4/2019, những mối hoài nghi này dường như đã được xóa bỏ.

Tóm tắt

+) Quan hệ Trung Quốc-Malaysia có vẻ đã có bước thăng trầm mới với việc Malaysia gia nhập trở lại Sáng kiến “Vành đai và Con đường” (BRI) sau nhiều tháng không chắc chắn.

+) Trước khi Mahathir tham dự Diễn đàn cấp cao “Vành đai và Con đường” lần 2 tại Bắc Kinh, các cuộc đàm phán đã diễn ra diễn ra, diễn ra với việc khôi phục các dự án then chốt như Tuyến đường sắt Bắc Đông (ECRL) và Bandar Malaysia.

+) Sự hồi sinh của các dự án không đồng nghĩa với việc cách tiếp cận của Trung Quốc xem xét mối quan hệ của nước này với Malaysia tiếp tục trở nên chi phối là nuôi dưỡng các mối quan hệ ngắn hạn và lâu dài. Trung Quốc dành cho Mahathir quy chế tiếp đãi cấp cao với việc sắp xếp cho ông gặp gỡ 3 nhà lãnh đạo cao nhất của Trung Quốc trong chuyến thăm thứ 2 của Mahathir tới nước này kể từ khi ông lên nắm quyền vào tháng 5/2018.

+) Trung Quốc tiếp tục thuyết phục Mahathir tán thành vai trò của Huawei trong sự phát triển kinh tế-xã hội của Malaysia, điều dưỡng nhũn lụi các nỗ lực của MỘ nhóm người chống Huawei bành trướng ra toàn cầu.

+) Mặc dù Trung Quốc sẵn sàng gia tăng sự hiện diện tại Malaysia, nhưng Bắc Kinh có lẽ cần chú ý nhiều hơn tới việc đi đầu này có thể làm trầm trọng thêm các vấn đề nhạy cảm về chủng tộc, tôn giáo và chính trị tại Malaysia ra sao.

Giới thiệu

Có vẻ như quan hệ Trung Quốc-Malaysia đang trên đà bước cải thiện cùng với sự khôi phục các dự án then chốt như ECRL và Bandar Malaysia. Sau khi liên minh Hy vọng (PH) lên nắm quyền vào tháng 5/2018, đã có những nghi ngờ thực sự về việc thực hiện của các siêu dự án Trung Quốc tại Malaysia. Và ngay cả sau chuyến thăm đầu tiên của Mahathir Mohammad tới Trung Quốc vào tháng 8/2018 trên công việc thực

Trong, sự phân chia những dự án này vẫn chưa được định đoạt.

Tuy nhiên, trước và trong chuyến thăm thứ 2 của Mahathir tới Trung Quốc vào tháng 4/2019, những mối hoài nghi này vẫn đã được xóa bỏ khi Trung Quốc và Malaysia nhất trí khôi phục dự án ECRL và Bandar Malaysia. Malaysia cũng tiếp tục ủng hộ Huawei ngay cả khi M tìm cách ngăn chặn tập đoàn này bành trướng ra toàn cầu.

Trong mắt mình, Trung Quốc có vẻ đã sẵn sàng ủng hộ những trình phát triển kinh tế-xã hội trong những năm của Mahathir, bao gồm xây dựng cơ sở hạ tầng, cung cấp công việc làm, nâng cấp các ngành công nghiệp và cải thiện đời sống người dân. Các công ty Trung Quốc như Huawei và SenseTime có vẻ sẵn sàng mở rộng sự hiện diện của họ tại Malaysia. Về phần mình, Chính quyền Mahathir, đối mặt với áp lực trong những ngày càng tăng về việc thực hiện lợi ích của và có ý nghĩa quan trọng đối với tất cả các cấp trong chiến dịch tranh cử là tạo ra sinh kế cho người dân, đang ngày càng trông chờ Trung Quốc giúp họ đạt được mục tiêu này.

Điểm nhìn mới

Bối cảnh xoay quanh chuyến thăm thứ 2 của Mahathir tới Trung Quốc vào tháng 4/2019 khác biệt rõ ràng với chuyến thăm đầu tiên của ông vào tháng 8/2018. Trong chuyến thăm Trung Quốc năm 2018, vấn đề nổi bật nhất là sự không chắc chắn về sự phân chia các siêu dự án Trung Quốc tại Malaysia, như dự án ECRL và dự án đường hầm xuyên núi đã sẵn sàng, cũng như dự án đường hầm xuyên Sabah. Khi đó, có những dấu hiệu cho thấy các dự án này hoặc sẽ bị hủy bỏ, hoặc sẽ bị đình chỉ vô thời hạn. Hơn nữa, Mahathir có vẻ trích Trung Quốc trong suốt một cuộc họp báo chung với Thủ tướng Trung Quốc Lý Khắc Cường vào tháng 8/2018, khi ông đưa ra bình luận về chế độ thực dân mới tự do và nói rằng “chúng tôi không muốn một tình huống mà ở đó có một phiên bản mới của chế độ thực dân, bởi các nước nghèo không thể cạnh tranh với các thành phố giàu có”.

Trái lại, trong chuyến thăm của Mahathir hồi tháng 4/2019, bầu không khí đã trở nên tích cực hơn nhiều. Một mặt, Mahathir đã không trích Trung Quốc trước và trong chuyến thăm của ông. Trên thực tế, chuyến thăm này đưa ra một thông điệp quan trọng là Malaysia hoàn toàn ủng hộ BRI, sáng kiến chính sách đối ngoại chủ yếu của Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình.

Quan tr^ong h^on là tr^occ chuy^on th^om này, Trung Qu^oc và Malaysia đã đ^ot đ^occ ti^on b^o trong 2 d^o án đ^oc tr^ong c^oa BRI tr^occ đó đã r^oi vào th^o b^o t^oc. D^o án th^o nh^ot là ECRL. Tháng 1/2019, v^on có nh^ong tín hi^ou trái ng^occ nhau v^o tình tr^ong c^oa d^o án ECRL, v^oi vi^oc B^o tr^ong Kinh t^o Malaysia Azmin Ali tr^occ tiên tuyên b^o r^ong Chính ph^o Malaysia đã quy^ot đ^onh lo^oi b^o d^o án này, và r^oi c^ong ngày hôm đó, B^o tr^ong Tài chính Lim Guan Eng đ^oa ra nh^on xét bày t^o s^o kinh ng^oc tr^occ tuyên b^o c^oa ông Azmin. Mahathir c^ong tham gia cu^oc tranh cãi này khi ông kêu g^oi s^o kiên nh^on và h^oi thúc dân chúng không nên v^oi v^o k^ot lu^on mà hãy ch^o cho t^oi khi có tuyên b^o chính th^oc. Trong m^ot l^oi nói bóng gió r^ong các cu^oc đàm phán đang di^on ra d^on d^op sau h^ou tr^ong, ng^occ phát ngôn B^o Ngo^oi giao Trung Qu^oc C^onh S^ong cho bi^ot c^o hai bên đã duy trì thông tin liên l^oc liên t^oc v^o v^on đ^o này.

Các cu^oc đàm phán v^o d^o án ECRL không ph^oi lúc nào c^ong di^on ra suôn s^o. Ng^occ phát ngôn c^oa Malaysia v^o v^on đ^o này, Ch^o t^och H^oi đ^ong Tinh hoa Daim Zainuddin đã nói bóng gió v^o đi^ou này trong m^ot phát bi^ou h^oi tháng 2/2019 r^ong ECRL là m^ot v^on đ^o ph^oc t^op và nh^oy c^om và “t^ot h^on h^ot là không nên nói nhi^ou v^o đi^ou đó”. Mahathir đã có gi^ong đi^ou ít l^oc quan h^on khi ông phát bi^ou h^oi tháng 3/2019 r^ong t^ong lai c^oa ECRL có kh^o n^ong không đ^occ gi^oi quy^ot tr^occ chuy^on th^om B^oc Kinh c^oa Mahathir vào tháng 4/2019 đ^o tham d^o Di^on đàn c^op cao “Vành đai và Con đ^ong” vì các cu^oc đàm phán không ch^o ph^o thu^oc vào các nhà đàm phán Malaysia mà còn ph^o thu^oc vào ph^on ^ong t^o Trung Qu^oc. Cu^oi cùng, vào ngày 12/4/2019, sau chuy^on th^om c^oa Daim Zainuddin t^oi B^oc Kinh, hai bên tuyên b^o đã đ^ot đ^occ Th^oa thu^on b^o sung, d^on đ^ong cho vi^oc khôi ph^oc d^o án ECRL v^oi chi phí 44 t^o ringgit, đã đ^occ c^ot gi^om so v^oi chi phí ban đ^ou là 65,5 t^o ringgit. Ch^oa đ^oy 2 tu^on tr^occ chuy^on th^om Trung Qu^oc c^oa Mahathir vào ngày 24/4/2019, tuyên b^o này đã đ^occ đ^oa ra.

D^o án th^o 2 đ^ot đ^occ ti^on b^o là d^o án Bandar Malaysia. Trung Qu^oc coi Bandar Malaysia t^oi Kuala Lumpur là s^o hoàn t^ot c^oa m^ot trung tâm v^on t^oi quan tr^ong mà s^o là m^ot ph^on trong m^ong l^occ đ^ong s^ot đ^oy tham v^ong c^oa Trung Qu^oc m^o r^ong v^o phía Nam, t^o Côn Minh qua Lào và Thái Lan t^oi Kuala Lumpur và sau đó t^o Kuala Lumpur t^oi Singapore qua tuy^on đ^ong s^ot cao t^oc. Các nhà lãnh đ^oo hàng đ^ou, các công ty và ngân hàng Trung Qu^oc đã h^ot s^oc ^ong h^o d^o án này.

Tháng 12/2015, m^ot tháng sau khi Th^o t^ong Trung Qu^oc Lý Kh^oc C^ong t^oi th^om Malaysia và nh^oc l^oi cam k^ot c^oa Trung Qu^oc làm vi^oc v^oi Malaysia v^o d^o án đ^ong s^ot cao t^oc, m^ot liên doanh gi^oa T^op đoàn k^o thu^ot đ^ong s^ot Trung Qu^oc (CREC), m^ot doanh nghi^op nhà n^occ Trung Qu^oc, và Iskandar Waterfront Holdings (IWH) đã

ký kết thỏa thuận mua 60% cổ phần của dự án Bandar Malaysia. Tháng 6/2016, dự án này đã đạt được tiến triển hơn nữa khi một liên doanh gồm các ngân hàng Trung Quốc có sự đồng hành là Ngân hàng Trung Quốc, Ngân hàng Công thương Trung Quốc, Ngân hàng Xây dựng Trung Quốc và HSBC đã ký kết thỏa thuận với các đối tác Malaysia như CIMB, Maybank, RHB và Affin Bank, nhằm cấp vốn cho các nhà đầu tư trong dự án Bandar Malaysia.

Mặc dù dự án này đã bị Chính quyền Najib đình chỉ hoạt động vào tháng 5/2017, bên ngoài là do liên doanh IWH-CREC không hoàn thành được các nghĩa vụ trả nợ liên quan tới 60% cổ phần của họ cho Bộ Tài chính Malaysia, nhưng phía Trung Quốc chắc chắn bao giờ cũng hoàn toàn dự án này. Vì vậy khi tiến hành giám sát ngân sách nhiên là tuyên bố một đợt sụt giảm sinh sản dự án. Ngày 19/4/2019, 5 ngày trước chuyến thăm của Mahathir, Văn phòng Thủ tướng Malaysia đã tuyên bố khôi phục dự án Bandar Malaysia. Trước tuyên bố này, không có dấu hiệu rõ ràng nào cho thấy điều này sẽ diễn ra.

Do đó, việc khôi phục các dự án ECRL và Bandar Malaysia đã tạo tiến bộ đáng chú ý trong Trung Quốc của Mahathir hồi tháng 4/2019 trở nên thuận lợi. Phía Trung Quốc trước sau đều kiên trì nói rằng những chi tiết của hai dự án này một cách công khai, cho phép các cuộc đàm phán diễn ra kín đáo.

Các mục tiêu của Trung Quốc

Trung Quốc đã đạt được nhiều mục tiêu trong suốt chuyến thăm của Mahathir tới nước này hồi tháng 4 vừa qua. Quan trọng nhất trong số đó là quan hệ giữa 2 nước giờ đây đang ở trong quỹ đạo tích cực khi họ ký kết 45 năm thiết lập quan hệ ngoại giao trong năm nay. Những nghi ngờ ban đầu về các siêu dự án của Trung Quốc, đặc biệt là dự án ECRL và Bandar Malaysia, là chuyến đi qua. Theo quan điểm của Trung Quốc, 2 nước có khả năng tiếp cận mối quan hệ này từ một quan điểm chiến lược lâu dài và xây dựng dựa trên những nền tảng đã được đặt ra trước đó. Chủ tịch Tập Cận Bình đã bóng gió về điều này trong cuộc gặp với Mahathir khi nói rằng trong 45 năm quan hệ ngoại giao, Mahathir đã có những đóng góp quan trọng cho sự phát triển của quan hệ Trung Quốc-Malaysia khi ông là thủ tướng trong một nửa thời gian đó. Tập Cận Bình nói thêm rằng quan hệ giữa hai nước giờ đây được nhìn nhận từ một lập trường lịch sử mới.

Thứ hai, sau nhiều tháng không chắc chắn, Trung Quốc đã thành công trong việc thuyết phục Malaysia tham gia trở lại BRI. Trong một cuộc phỏng vấn với truyền thông Trung Quốc trước chuyến thăm nước này lần 2, Mahathir nói rằng với BRI, sẽ có nhiều con tàu đi qua Malaysia và các nước Đông Nam Á khác, và điều này sẽ thúc đẩy thương mại giữa Đông Nam Á và Trung Quốc. Ông nói thêm rằng eo biển Malacca là một tuyến đường thông tin liên lạc quan trọng trên biển giữa phía Đông và phía Tây và trong lịch sử, Malaysia là một trung tâm trung chuyển hàng hóa, xét tại vị trí địa lý giữa phía Đông và phía Tây. Ông bày tỏ hy vọng rằng Trung Quốc sẽ chọn Malaysia làm trung tâm thương mại cho Đông Nam Á. Mahathir cũng đưa ra luận điểm này tại Hội nghị cấp cao Diễn đàn “Vành đai và Con đường” hôm 26/4/2019 khi nói rằng BRI sẽ khuyến khích thêm nhiều tàu đi qua Malaysia và các nước Đông Nam Á, do đó làm gia tăng thương mại giữa Đông Nam Á và Trung Quốc. Ông tin rằng Malaysia sẽ hưởng lợi từ BRI và bày tỏ sự ủng hộ hoàn toàn đối với sáng kiến này. Khi Mahathir gặp gỡ 3 nhà lãnh đạo cao nhất của Trung Quốc, các kênh truyền thông chính thức của Trung Quốc đã nhấn mạnh rằng Trung Quốc và Malaysia sẽ hợp tác với nhau cùng xây dựng BRI.

Hơn nữa, 2 trong số 3 thỏa thuận then chốt được ký kết trong chuyến thăm của Mahathir đều có liên quan tới BRI, đó là thỏa thuận khung về việc khôi phục dự án Bandar Malaysia và MoU về việc phát triển các khu công nghiệp và các trung tâm logistic. Mặc dù thông tin chi tiết về MoU này vẫn còn sơ sài, nhưng có vẻ như CCC, công ty công chịu trách nhiệm về dự án ECRL, có thể được mong đợi đóng vai trò dẫn đầu trong việc xây dựng các khu công nghiệp và trung tâm logistics ở Malaysia, cũng như phát triển nước này theo hướng là nơi trung chuyển. Về mặt kỹ thuật, như đã đề cập ở trên, Công ty kỹ thuật công Trung Quốc, trên thực tế là công ty con của CCC, đã có thỏa thuận với SenseTime và G3 Global nhằm xây dựng khu công nghiệp AI đầu tiên tại Malaysia. Ngoài ra, Khu công nghiệp Khâm Châu Trung Quốc-Malaysia và Khu công nghiệp Kuantan Malaysia-Trung Quốc, 2 dự án có liên quan đến nhau do Chính quyền Najib khởi động, được đưa vào danh sách các dự án kỹ thuật then chốt trong Thông cáo chung của Hội nghị bàn tròn các nhà lãnh đạo Diễn đàn cấp cao “Vành đai và Con đường” lần 2.

Trái ngược với chuyến thăm năm 2018 của Mahathir, khi mà các siêu dự án của Trung Quốc không nhận được nhiều sự chú ý, chuyến thăm Trung Quốc năm 2019 của ông đã chứng kiến Malaysia tự làm mình với tư cách là bên ủng hộ những nỗ lực cho BRI. Với việc Trung Quốc, sự ủng hộ của Malaysia có ý nghĩa đáng kể vì Malaysia là nước đầu tiên của ASEAN thiết lập quan hệ ngoại giao với Trung Quốc. Do đó, việc Malaysia quay trở lại ủng hộ BRI tạo ra nên tăng độ các nước khác tán thành BRI. Quan trọng không kém đối với Trung Quốc, việc Malaysia ủng hộ BRI chứng tỏ rằng thông qua đàm phán, có thể xem xét lại và đưa ra những sửa đổi đối với các thỏa thuận chưa tốt đẹp trước đây để đạt được kết quả hai bên cùng thắng. Khả năng cải thiện này phù hợp với lợi ích của Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận

Bình đẳng với việc xây dựng “cơ sở hạ tầng chất lượng cao, bền vững, chống đỡ được rủi ro, giá cả hợp lý và mang tính bao trùm” tại Diễn đàn cấp cao “Vành đai và Con đường” lần 2. Các thỏa thuận BRI đã được coi thiển đưu trở nên quan trọng hơn vào thời điểm Trung Quốc đang bị phương Tây ch trích gay gắt vì đã lừa các nước khác trở vào “bẫy nợ”.

Thứ ba, Bắc Kinh đang phát đi tín hiệu cho thấy họ sẵn sàng “chìa tay giúp đỡ” các nước đang hợp tác BRI. Dù không được tuyên bố rõ ràng, nhưng có thể thấy rõ điều này qua các hành động của Trung Quốc. Trung Quốc đã cam kết thực hiện một thỏa thuận mua thêm 1,9 triệu tấn dầu từ của Malaysia trong 5 năm tới và các khoản đầu tư khác liên quan tới dầu mỏ, sau khi các dự án ECRL và Bandar Malaysia được khôi phục. Thỏa thuận này xuất hiện đúng lúc Malaysia, cùng với Indonesia chiếm khoảng 85% sản lượng dầu mỏ toàn cầu, đang vượt lên với việc Liên minh châu Âu (EU) hơn ch và cuối cùng là cảm xuất khẩu dầu mỏ do những quan ngại về môi trường. Theo Hội đồng Dầu mỏ Malaysia, EU là bên mua dầu mỏ lớn thứ hai của Malaysia (sau Ấn Độ), nhập khẩu 1,9 triệu tấn. Xét về khía cạnh này, khả năng của Trung Quốc mua thêm 1,9 triệu tấn dầu mỏ như một mục đích bù đắp cho tổn thất tiềm tàng của họ từ việc mở rộng thị trường EU.

Trung Quốc ngày càng sẵn sàng trong việc tăng cường các khoản đầu tư vào Malaysia nhằm nâng cao trình độ phát triển kinh tế-xã hội trong nước của Mahathir. Ngoài việc đầu tư vì lợi nhuận thông thường, Trung Quốc giờ đây nhận thấy rằng các công ty nước này không chỉ chuyên giao và chia sẻ kiến thức, mà còn có thể đóng góp cho xã hội. Bên lề Diễn đàn cấp cao “Vành đai và Con đường”, tại Thời báo Hoàn cầu, một lần nữa người dân Nhật báo của Công sản Trung Quốc, đã trích dẫn lời của Bộ trưởng Ngoại giao và chính quyền địa phương Malaysia Zuraida Kamaruddin tuyên bố rằng Malaysia đã ký một thỏa thuận với 6 công ty Trung Quốc, trong đó có CREC đang xây dựng Bandar Malaysia, dự xây 100.000 ngôi nhà trong năm 2019 cho các hộ gia đình có thu nhập thấp của Malaysia. 10% số đó hay 10.000 ngôi nhà sẽ được xây cho dự án Bandar Malaysia để những người có thu nhập thấp cũng có thể được hưởng lợi từ việc sống trong khu vực này. Còn có tin tức cho rằng Malaysia đang cân nhắc việc đưa Huawei vào dự án phát triển các thành phố thông minh.

Thứ tư, Trung Quốc đã thuyết phục được Malaysia chấp nhận cho Huawei có những quyền hạn vượt ra ngoài khuôn khổ các quan hệ song phương. Trong khi Mỹ chặn trở ngại hành động kiên quyết và quyết đoán để loại bỏ Huawei ra khỏi các doanh nghiệp 5G, Malaysia đang đi ngược với xu hướng bằng cách tái khẳng định vai trò của Huawei trong việc đóng góp vào sự phát triển và nâng cao nền kinh tế nước này. Trong chuyến thăm Trung tâm nghiên cứu Huawei tại Bắc Kinh, Mahathir có vẻ

Ông từng nói về những gì ông nhìn thấy khi nói rằng “những thành tựu của Huawei rất đáng chú ý và chúng tôi đang học hỏi thêm cách sử dụng trí tuệ nhân tạo cho nhiều ứng dụng khác nhau. Đây là những người trong chúng tôi, đây là một bài học bổ ích về việc Trung Quốc và Huawei đã đạt được tiến bộ như thế nào”. Trước đó, cũng trong tháng 4/2019, khi tham quan Trung tâm đào tạo toàn cầu của Huawei tại Cyberjaya, Thủ đô công nghệ và thông tin của Malaysia Ong Kian Ming đã công nhận đóng góp của Huawei trong việc tạo ra công việc làm và nâng cấp ngành công nghiệp và công nghệ của Malaysia. Chính Huawei cũng nhận mạnh rằng trong số 2.500 nhân viên hiện tại của họ ở Malaysia, hơn 2/3 là người Malaysia.

Kết luận

Chuyến thăm Trung Quốc hồi tháng 4/2019 của Mahathir khiến cho quan hệ Malaysia-Trung Quốc trở nên dự đoán được hơn. Các bí mật, dự án ECRL và Bandar Malaysia mà Trung Quốc coi là các dự án được trọng tâm của BRI đã được khôi phục và có thêm động lực mới. Đây là một dấu hiệu đáng được hoan nghênh vì nó nhận mạnh thực tế rằng hai nước đang tiếp cận mối quan hệ giữa họ từ một quan điểm chiến lược và dài hạn.

Với việc Malaysia ủng hộ trở lại BRI, Trung Quốc, đến lượt mình, tạo ra sẵn sàng cam kết đưa thêm các nguồn lực kinh tế để giúp Mahathir thực hiện quá trình phát triển kinh tế-xã hội trong nước của ông. Các công ty Trung Quốc như Huawei và SenseTime đã sẵn sàng mở rộng sự hiện diện của họ tại Malaysia. Trung Quốc cũng đã cam kết mua thêm các sản phẩm nông nghiệp từ Malaysia như đậu nành.

Tuy nhiên, khi mở rộng sự hiện diện trên khắp Malaysia, Trung Quốc có lẽ cũng cần thận trọng trước tình trạng đối kháng ngày càng gia tăng về tôn giáo và chính trị tại Malaysia. Trong quá khứ, từ những bài Trung Quốc dấn tới bất ổn xã hội và bạo lực đã xảy ra. Tại đây, không nên hoàn toàn coi như khi những chuyện xảy ra phần lớn đều là bài Trung Quốc, hoặc ngược lại sinh từ các yếu tố có liên quan tới Trung Quốc hoặc chỉ đơn thuần là do tình hình chính trị trong nước.

Lye Liang Fook là nhà nghiên cứu cao cấp [Viện Nghiên cứu Đông Nam Á \(ISEAS\)](#).

Trần Quang (gt)